

MAKSİM GORKİ

BENİM
ÜNİVERSİTELERİM

Çeviri: ERGİN ALTAY

7. BASKI

klasik

MAKSİM GORKİ
BENİM
ÜNİVERSİTELERİM

Can Klasik

Benim Üniversitelerim, Maksim Gorki

Rusça aslından çeviren: Ergin Altay

Moy universiteti

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

7. basım: Ağustos 2023, İstanbul

Bu kitabın 7. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Sabri Gürses

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1 Oda:1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-4151-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MAKSİM GORKİ
BENİM
ÜNİVERSİTELERİM

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Ergin Altay

♥can

Maksim Gorki'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Yaşanmış Hikâyeler, 1987

Çocukluğum, 2013

İnsanlar Arasında, 2014

Mujik, 2014

Ana, 2018

MAKSİM GORKİ, 1868'de Rusya'da doğdu. Babasını beş yaşında kaybetti, annesinin yeniden evlenmesi üzerine büyükbabasının yanına gönderildi. Ancak birkaç ay okula gidebildi; sekiz yaşından itibaren çeşitli işlerde çok ağır koşullarda çalışmaya başladı. Böylece Rus işçi sınıfının yaşamını çok yakından tanıdı. Gerçek adı olan Aleksey Maksimoviç Peşkov yerine Rusçada "acı" anlamına gelen Gorki soyadını aldı. İlk öyküsü "Makar Çudra" (1892) Tiflis'te çalıştığı dönemde yayımlandı. Dergilerde yayımlanan ilk öykülerinin ardından, en iyi öykülerinden sayılan "Yirmi Altı Adam ve Bir Kız"la (1899) birlikte ünü hızla yayıldı. İlk romanı *Foma'yı* (1899), *Üçler* (1900) izledi. *Ana* (1906) romanını Rus devrimci hareketine adadı. 1902'de *Ayaktakımı Arasında* adlı ünlü oyununu yazdı. 1905 Devrimi'nde önemli bir rol oynayan Gorki, 1906'da önce ABD'ye gitti, ardından İtalya'da yedi yıl siyasi sürgün olarak yaşadı. 1913'te ülkesine döndü. 1919'dan sonra Lenin hükümetiyle işbirliği içine girdi. 1913-1923 yılları arasında başyapıtı sayılan *Çocukluğum*, *İnsanlar Arasında* ve *Benim Üniversitelerim*'den oluşan otobiyografik üçlemesini yayımladı. Devrim sonrası yaşadığı düş kırıklıklarından ötürü 1921-1928 yılları arasında İtalya'da kaldıktan sonra Stalin döneminde Sovyetler Birliği'ne döndü. 1934'te kurulan Sovyet Yazarlar Birliği'nin ilk başkanı oldu. Toplumcu gerçekçilik olarak adlandırılan edebiyat yaklaşımının ortaya atılmasına katkıda bulundu. Son dönem yapıtlarının hemen hepsinde devrim öncesi yılları ele aldı. 1936'da kuşkulu bir şekilde Moskova'da öldü.

ERGİN ALTAY, 1937 Edirne'de doğdu. İlk ve ortaokulu değişik şehirlerde okudu. 1953'te Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. 1956'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Rusça öğretmenliği yaptı. İlk çevirisi, *Akbaba* dergisinde yayımlanan bir Mihail Zoşçenko öyküsüdür. Altay, Rus edebiyatının dünyaca ünlü pek çok klasliğini dilimize kazandırdı. Bunların arasında Puşkin'den *Yüzbaşının Kızı*, Gogol'den *Ölü Canlar*, Tolstoy'dan *Diriliş*, Dostoyevski'den *Suç ve Ceza* ile *Karamazov Kardeşler* gibi unutulmaz başyapıtlar sayılabilir.

Ve işte, sonunda, öğrenim için Kazan Üniversitesi'ne gidiyorum.

Üniversite fikrini bana gözleri kadın gözleri gibi yumuşak, yakışıklı, sevimli bir genç, N. Yevreinov vermişti. Yevreinov benim oturduğum evin tavan arası odasında kalıyordu. Sık sık elimde kitapla görüyordu beni, ilgisini çekmişti bu, tanışmıştık; kısa bir süre sonra da Yevreinov bana “bilime karşı olağanüstü bir yeteneğimin olduğunu” söylemeye başlamıştı.

Uzun saçlarını, yele gibi başını, pek güzel sallayarak şöyle diyordu: “Doğa sizi bilime hizmet etmeniz için yaratmış.”

Ada tavşanı rolünde bilime hizmet etmenin mümkün olabileceğini o zamanlar henüz bilmiyordum ama Yevreinov bunu bana pek güzel anlatıyordu: Üniversitelerin özellikle benim gibi gençlere ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Anlaşılan, Mihail Lomonosov'un¹ ruhu huzursuz olmuştu. Yevreinov, Kazan'da onun evinde kalacağımı, sonbaharda ve kışın liseye gideceğimi, “birtakım” sınavlara gireceğimi –tam böyle, “birtakım” diyordu– üni-

1. Mihail Vasilyeviç Lomonosov (1711-1765): Rus bilimadamı, şair, dilbilimci. (Ç.N.)

versitede bana burs vereceklerini, beş yıl sonra da “bir bilimadamı” olacağımı söylüyordu. Ona göre her şey son derece kolaydı çünkü on dokuz yaşındaydı Yevreinov ve son derece iyi yürekliydi.

Sınavlarını verdikten sonra gitmişti, iki hafta sonra da arkasından Kazan’a ben gitmişim.

Beni yolcu ederken büyükannem şöyle diyordu: “İnsanlarla iyi geçin; çünkü her şeye hemen kızılıyorsun, çok sert, kibirli bir çocuk oldun! Bu huyunu dedenden mi aldın, bilmem... Huysuz ihtiyar yaşadı, yaşadı, sonunda bir aptal olup çıktı. Yalnız bir şeyi hiç unutma: İnsanları suçlayan Tanrı değildir, şeytan çok sever bunu! Hadi, yolun açık olsun...”

Güneşten esmerleşmiş cılız yanaklarından gözyaşlarını silerken, “Bir daha görüşmeyiz belki,” dedi, “biliyor musun, yaramaz çocuk, yakında ölürüm ben...”

Son zamanlarda bu sevimli yaşlı kadına pek uzak duruyordum, hatta çok seyrek görüyordum onu ve o anda birden, bana öylesine yakın, öylesine yürekte bağlı bu insanı bir daha göremeyeceğimi hissetmişim.

Geminin güvertesinde dikiliyordum, onun iskelenin dibinde; bir eliyle haç çıkarırken, öteki eliyle tuttuğu eski atkısıyla yüzünü, insan sevgisinin eksik olmadığı siyah gözlerini silmesine bakıyordum.

Ve işte yarı Tatar kentte, tek katlı bir evin dar bir odasında idim. Küçük ev, kentin bir ucunda dar, yoksul bir sokağın sonunda tek başınaydı. Duvarlarından biri boş bir yangın alanına bakıyordu; boş alan boydan boya çeşit çeşit yabancı otlarla kaplıydı: Pelinler, dulavratotları, kuzukulakları... Mürver çalıları arasında tuğla bir evin yıkık duvarları yükseliyordu, yıkık duvarların altında geniş bir bodrum vardı, sahipsiz sokak köpekleri ölüyordu bu bodrumda. Üniversitelerimden biri olan bu bodrumu unutamam.

İki oğul, bir de anne, Yevreinov'lar çok küçük bir emekli maaşıyla kıt kanaat geçiniyorlardı. Daha ilk gün, saçları kırılmış dul, ufak tefek kadının pazardan döndüğünde, aldıklarını mutfakta masanın üzerine yaydıktan sonra büyük bir sorunu nasıl hüzünlü bir halde çözmeye çalıştığına tanık olmuştum: Kalitesiz bir parça etle sağlıklı üç delikanlıya, hadi, kendisi bir yana, nasıl iyi bir yemek yapacaktı?

Sessiz bir kadıncağızdı. Gri gözlerinde, bütün gücü tükenmiş bir atın gözlerindeki o ifade vardı: Zavallı at tepeye taşımaktadır sırtındaki yükü ama tepeye kadar çıkamayacağını bilmektedir, gene de taşımaya devam eder!

Eve geldiğimin üçüncü gününün sabahı çocuklar henüz kalkmamışlardı, ben mutfakta yaşlı kadının sebzele-ri temizlemesine yardım ediyordum. Alçak sesle, çekine-rek sordu bana: "Niçin geldiniz siz Kazan'a?"

"Üniversitede okumak için."

Kaşları alınının sarı cildiyle birlikte yukarı kalktı, o anda bıçak, parmağını kesmişti, parmağını emerek sandalyeye çöktü ama hemen ayağa fırladı, "Ah, kahretsin..." dedi.

Mendiliyle parmağını sardıktan sonra övdü beni:

"Çok güzel patates soyuyorsunuz."

Bir de soyamayacak mıydım! Gemide yaptığım işle-ri anlattım ona.

"Bunun üniversitede okumanıza yeteceğini mi sanı-yorsunuz yoksa?" diye sordu.

Espriyi o anda anlayamamıştım. Yaşlı kadının soru-sunu ciddiye aldım; önümde bilim mabedinin kapılarının açılmasını sağlayacak, yaptığım her şeyi tek tek anlat-tım ona.

Yaşlı kadın iç çekti:

"Ah, Nikolay, Nikolay..."

O anda Nikolay, uykulu gözlerle, saç başı dağınık,

her zaman olduğu gibi neşeli, elini yüzünü yıkamak için mutfağa girmişti.

“Anneciğim, mantı yapsan ne iyi olurdu!”

“Tamam,” dedi annesi.

Aşçılık konusunda çok bilgili olduğumu göstermek amacıyla, pişirdiği mantının etinin iyi olmadığını, üstelik az olduğunu söyledim.

O zaman kızdı Varvara İvanovna, benim için öylesine ağır birkaç söz söyledi ki, kulaklarım kıpkırmızı kesildi, dikleşti. Bir demet havucu masanın üzerine atıp çıktı mutfaktan; Nikolay ise bana göz kırıp annesinin bu davranışını, “Keyfi yok,” diye açıkladı.

Sonra peykeye oturdu Nikolay; bana, kadınların genelde erkeklere oranla daha sinirli olduklarını, bunun onların doğasında olduğunu, İsviçreli olsa gerek, önemli bir bilimadamının bunu kanıtladığını anlatmaya başladı. İngiliz John Stuart Mill de bu konuda bir şeyler söylemişti.

Bana bir şeyler öğretmekten çok hoşlanıyordu Nikolay ve beynime gerekli, yaşam için zorunlu bir şeyler sokmak için her fırsattan yararlanıyordu. Büyük bir dikkatle dinliyordum onu; bu yüzden Faucault, La Rochefoucauld, La Rochejaquelein hepsi kafamın içinde bir kişiymiş gibi birbirine karışıyordu ve kimin kafasını kimin kestiğini hatırlayamıyordum: Lavoisier, Dumouriez’in mi, yoksa tersi mi? İyi niyetli delikanlı “beni adam etmeyi” yürekten istiyordu; büyük bir özgüvenle, bunu yapacağına söz veriyordu bana, gelgelelim bunun için pek zamanı olmuyordu, benimle ciddi olarak ilgilenebilmesi için uygun koşulları da bulamıyordu. Annesinin evi nasıl zorlanarak, nasıl çeşitli yollar deneyerek idare etmeye çalıştığını görmesine gençliğinin bencilliği, tasasızlığı engel oluyordu. Kaba, konuşmayı pek sevmeyen lise öğrencisi kardeşiyse bu konuda daha duyarsızdı. Öte yandan, ben mutfak kimyasının da, ekonomisinin de ka-

rışık her türlü hünerini çok iyi biliyordum; ayrıca, iki öğ-
lunun midasını her gün doyurmak, nereden çıktığı belli
olmayan davranışları bozuk, çirkin bir genci daha besle-
mek zorunda olan yaşlı kadının çaresizliğinin de farkın-
daydım. Çok doğaldır ki, payıma düşen her lokma ek-
mek taş gibi oturuyordu içime. Nasıl olursa olsun, ken-
dime bir iş aramaya başlamıştım. Öğlen yemeği yeme-
mek için sabah erken çıkıyordum evden, yağışlı havalarda
ise boş alandaki bodrumda oturuyordum. Orada ölü
kedi ve köpeklerin kokuları arasında, bardaktan boşanırcasına
yağan yağmurun gürültüsü, rüzgârın uğultusu arasında
çok geçmeden, benim için üniversitenin saçma olduğunu,
İran'a gitsem daha iyi, akıllıca bir şey yapmış olacağımı
anlamıştım. Ama artık kendimi, buğday tanelerini iri
elmalara, bir *pud*¹ ağırlığında patateslere çevirmenin
sırrını keşfeden, bunun yanında genel olarak dünya için
–yaşaması yalnızca benim için değil, herkes için öylesine
zor olan dünya için– çok hayırlı işler yapan o aksakallı
büyücü gibi görmüyordum.

Olağanüstü serüvenler, büyük başarılar hayal etmeye
alıştırmıştım kendimi. Zor günlerimde bunun çok yararı
oluyordu bana, böyle günlerim çok olduğu için de hayal
kurmakta giderek ustalaşıyordum. Dışarıdan yardım
beklemiyordum, mutlu bir olayın hayalini kurduğum da
yoktu; ama içimde yavaş yavaş azimli bir inatçılık geliş-
mekteydi; bununla birlikte yaşam koşullarım da zorlaşıyordu;
kendimi daha sağlam, hatta daha zeki buluyordum. İnsanı
çevresine gösterdiği direncin insan yaptığını çok erken
anlamıştım.

Açlık çekmemek için, on beş-yirmi kapık kazanmanın
daha kolay olduğu Volga'daki iskelelere gidiyordum.

1. 16,3 kilograma karşılık gelen eski bir Rus ağırlık ölçüsü. (Y.N.)

Oralarda hamalların, ayak takımının, dolandırıcıların arasında kendimi kızgın korların arasına sokulmuş bir demir parçası gibi hissediyordum. Her gün çok sayıda sivri, kızgın, yakan izlenimler ediniyordum. Orada önümde, alabildiğine hasis, gözü doymaz, içgüdüsel olarak kaba insanlar dönüp duruyorlardı. Onların hayata öfkesi hoşuma gidiyordu; dünyada her şeye alaylı, düşmanca davranışlarından da, kendi kendilerine umursamazlıklarından da hoşlanıyordum. Başımдан geçen olaylar bu insanlara çekiyordu beni, onların acılarıyla dolu çevresine girmek isteğini uyandırıyor bende. Brett Harte ve okuduğum çok sayıda “bulvar” romanı bu çevreye büyük bir sempati uyandırıyor bende.

Öğretmen Enstitüsü'nün eski öğrencilerinden profesyonel hırsız, çok ezilmiş veremli Başkin heyecanla bana şöyle diyordu: “Neden kız gibi ezilip büzülüyorsun, namusunu yitireceğinden mi korkuyorsun yoksa? Bir kızın her şeyi namusudur, senin için ise yalnızca yük. Öküz namusludur çünkü otları doyorur karnını.”

Başkin, bir aktörünki gibi sarı saçlarıyla, tıraşlı yüzüyle, ufak tefek, kıvrak bedeniyle, yumuşak hareketleriyle bir kediyi andırıyordu. Bana karşı öğretmenimmiş, koruyucummuş gibi davranıyordu; başarılı, mutlu olmamı yürekten istediğinin farkındaydım. Çok zekiydi, güzel birçok kitap okumuştı, en çok hoşlandığı da *Monte Cristo Kontu*'ydü. “Bu kitapta amaç da, yürek de var...” diyordu.

Kadınları seviyor; onlardan dudaklarını hazla şapırdatarak, heyecanla, hırpalanmış bedeninde tuhaf bir kasıntıyla söz ediyordu. Bu kasıntıda hastalıklı bir şey vardı, tiksinti uyandırıyor bende bu ama gene de dikkatle, anlattıklarının güzelliğini hissederek dinliyordum onu. “Kadınlar, kadınlar!” diyordu şarkı söyler gibi. Soluk yüzü kıpkırmızı oluyordu, koyu renk gözleri heyecanla parlı-

yordu. “Kadın uğruna yapamayacağım şey yoktur benim. Şeytan için olduğu gibi, onlar için de günah yoktur! Aşık ol, öyle yaşa, dünyada bundan daha güzel bir şey olamaz!”

Yetenekli bir konuşmacıydı ve sokak kadınları için mutsuz aşkın hüznünü anlatan çok kolaylıkla duygulu şarkılar yazıyordu. Şarkıları Volga boyunca her kentte dillerdeydi. Bu arada çok söylenen şu şarkı da onundu:

Hiç güzel bir kız değilim, yoksulum,
Üstümde başımda yok,
Bunun için kimse...
Almıyor bu kızı...

Parmakları müzisyenlerinki gibi ince, yakışıklı, pek sık giyinen esmer Trusov bana çok iyi davranıyordu. Admiralteyskaya bölgesinde, tabelasında “Saat Tamircisi” yazan bir dükkânı vardı ama çalıntı mal alım satımı yapıyordu.

Hafiften kırılmış sakalını ağırbaşlı tavırlarla sıvazlayarak, kurnaz, kibirli gözlerini kısarak bana şöyle diyordu: “Bak, Maksimîç, hırsızlık işlerine girme, derim ben sana! Farkındayım, senin yolun başka, manevi yanı güçlü bir çocuksun sen.” “Manevi yanı güçlü ne demek?” diye soruyordum. “İçinde hiçbir şeye karşı haset olmayan, yalnızca meraklı demek...”

Benim için doğru değildi bu çünkü çok şeyi, çoğu kimseyi kıskanıyordum. Bununla birlikte, kıskançlığım Başkin’in değişik, şiirsel anlatımla, deyişle beklenmedik bir biçimde dile getiriliyordu. Kendisinin bir aşk macerasının başlangıç bölümünü anlatmasını hatırlıyorum:

“Yoksul Sviyajsk kentinde karanlık bir gece odamda, kukumav kuşunun bir ağaç kovuğunda oturduğu gibi oturuyordum. Sonbahardı, aylardan ekimdi; dışarıda, üzgün bir Tatar’ın uzun hava söylediği gibi, tembel tembel

bir yağmur yağıyor, rüzgâr esiyordu; sonu gelmiyordu şarkının: O-o-o-u-u-u...

... Ve işte o kız geldi. Günbatımının kızılığı, yumuşaklığı vardı üzerinde, gözlerinde ise aldatılmış ruhunun temizliği. Dürüst bir tavırla, 'Sevgilim, sana karşı suçlu değilim,' dedi. Yalan söylediğini biliyordum... ama doğru söylediğine inanıyordum! Aklımla kesin biliyordum bunu; ama yüreğimle kesin inanmıyordum!"

Anlatırken düzenli olarak öne arkaya sallanıyor, gözlerini kısıyor, yumuşak bir hareketle elini kalbinin üzerine koyuyordu.

Sesi boğuk, cansızdı ama sözcükleri ateşli... Bülbül ötüşünü andıran bir şey vardı sesinde.

Trusov'u kıskanıyordum. Sibiryaya üzerine, Hive, Buhara üzerine ilginç, piskoposların yaşamlarıyla ilgili çok kötü şeyler anlatıyordu. Bir gün de esrarengiz bir biçimde Çar III. Aleksandr'la ilgili şöyle dedi:

"İşinin ustasıdır bu çar!"

Trusov'u, romanın sonunda okurun karşısına birdenbire yüce gönüllü kahramanlar olarak çıkan "canilerden" biri gibi görüyordum.

Kimi zaman, boğucu sıcak gecelerde bu insanlar Kazan Deresi'nin karşısına geçip çayırlara, çalılıklara gidiyorlar orada işlerinden daha çok da hayatın zorluklarından, insanlar arasındaki tuhaf ilişkilerden, özellikle de kadınlardan konuşarak yiyip içiyorlardı. Kadınlardan öfkeli, hüznü, kimi zaman da duygulu ve neredeyse her zaman, her türlü kötülüğün dolu olduğu bir karanlıktan söz eder gibi söz ediyorlardı. Sönük yıldızların altında karanlık üç geceyi sık çalılıkların arasında havasız bir çukurda onlarla birlikte geçirdim. Volga'nın yakınlığının rutubetiyle yüklü karanlıkta gemi direklerindeki fenerler her yana altın örümcekler gibi kayıyordu; kıyıda simsiyah dağların yamaçlarında ışıklar sıra sıraydı: Zengin Uslon köyünün meyhanelerinin, evlerinin ışıklarıydı bunlar. Ge-

milerin çarklarının paletleri uğuldayarak çarpıyordu suya; mavnalarda gemiciler zorlanarak kurtlar gibi uluyorlardı; bir yerde çekicin demire çarpmasına hüznü bir şarkı karışıyordu... Şarkı usulca birinin ruhuna işliyordu, yüreğini hüznle kaplıyordu.

İnsanların sessiz süren konuşmalarını dinlemek daha da hüznüydü; hayatı düşünüyorlardı, her biri, başkalarının anlattıklarını neredeyse dinlemeden, kendi hayatını anlatıyordu. Çalılardan altında yatarak veya oturarak sarma sigaralarını içiyorlar, arada –sakin sakın– votka veya bira içiyorlar, anılara dalıp geçmişte bir yerlere gidiyorlardı.

Gecenin karanlığında yere uzanmış biri, “Bakın, bir gün ne oldu,” diye başlıyordu.

Onun anlattıklarını dinleyenler onaylıyorlardı dediklerini:

“Olur öyle şeyler, hayatta her şey oluyor..”

“Oldu”, “Olur”, “Oluyor..” Bunları dinlerken konuşanlar hayatlarının son saatlerini yaşıyorlarmış gibi geliyordu bana... Her şey olmuş bitmişti artık, başka bir şey olmayacaktı!

Bu durum Başkan'den, Trusov'dan uzaklaştırıyordu beni; ama gene de hoşlanıyordum onlardan ve onların yanında kalsaydım yaşamım mantıklı, doğal olurdu. Boşa çıkan yükselmek, öğrenimime başlamak umudum da onlara itiyordu beni. Açlık çektiğim, öfkelenmişim, kederlendiğim anlarda “kişisel mülkiyetin kutsallığına” karşı bile suç işlemeye hazır hissediyordum kendimi. Ancak, gençliğimin romantizmi yoldan çıkmama, kaderimin beni mahkûm ettiği yolda yürümeme engel oluyordu. İnsancıl Brett Harte'ın, bulvar romanlarının dışında ciddi birçok roman da okuyordum; onlar bende açık seçik olmayan; ama daha önce gördüğüm şeylere oranla çok daha anlamlı birtakım şeylere yönelme arzusu uyanırmışlardı.

Bu arada yeni tanıdıklarım, yeni izlenimlerim oluyordu. Lise öğrencileri çelik çomak oynamak için Yevreinov'un evinin bitişiğindeki boş alanda toplanıyorlardı. İçlerinden birine, Guriy Pletnev'e hayrandım. Guriy Pletnev, Japonlar gibi esmer, siyah saçlıydı, yüzünde barutla ovulmuş gibi siyah noktalar vardı. Oyunda sürekli neşeli, ustaydı; sohbette zekiydi; çeşit çeşit yetenek sahibiydi. Ve yetenekli hemen her Rus gibi, doğanın ona verdiği olanaklarla, onları güçlendirmeye, geliştirmeye çalışmadan yaşıyordu. Hassas bir müzik kulağı vardı ve seviyordu müziği, çok güzel *gusli*,¹ balalayka, armonika çalıyordu; daha soylu, zor sazları çalmayı hiç denememişti. Yoksuldu, kötü giyiniyordu; ama buruşuk, yırtık pırtık gömleği de, her yanı yamalı pantolonu da, eski, delik çizmeleri de onun yiğit tavırlarına, sıska bedeninin hareketlerine, rahat tavırlarına çok yaklaşıyordu.

Uzun bir hastalıktan sonra yataktan yeni kalkmış birine ya da zindandan dün salıverilmiş bir mahpusa benziyordu. Onun için hayatta her şey yeni, hoştu; her şey gürültülü bir neşe veriyordu ona, olduğu yerde havalara zıplıyordu.

Yaşamımın ne denli zor ve tehlikeli olduğunu öğrendince bana, onun yanına taşınmamı, köy öğretmeni olmak için çalışmamı önerdi. Ve işte, Kazan Üniversitesi öğrencilerinin belki de birkaç kuşağının çok iyi bildiği tuhaf, neşeli viranelerinden birinde, "Marusovka"dayım. Ribnoryadskaya Sokağı'nda, sanki aç öğrencilerce, sokak kadınlarınca, ortadan kaybolmuş birtakım değişik insanlarca sahiplerinin elinden zorla alınmış yarı yıkık bir evdi burası. Pletnev tavan arasına çıkan merdivenin altında koridora yerleşmişti. Ranzası oradaydı; koridorun ucunda

1. Eski bir Rus sazi. (Ç.N.)

pencerenin önünde ise bir masa, bir iskemle vardı, hepsi o kadar. Koridora üç kapı açılıyordu; bu kapıların ikisi sokak kadınlarının odalarının kapılarıydı; üçüncü kapı ise papaz okulu öğrencilerinden matematikçinin odasının kapısı. Matematikçi uzun boylu, cılız bir gençti; eski püskü bez parçalarıyla yarım yamalak örtülü sarı kıllı bedeninin neredeyse korkunç bir görünümü vardı; bezlerin deliklerinden mor cildi, iskelet gibi kaburgaları görünüyordu.

Hayatını tırnaklarıyla onları kanatıncaya kadar kemirerek kazanıyor; gece gündüz bir şeyler karalıyor, hesaplar yapıyor, aralıksız, boğuk sesler çıkararak öksürüyordu. Sokak kadınları deli olduğunu düşünerek korkuyorlardı ondan; ama acıdıklarından, kapısının önüne ekmek, çay, şeker bırakıyorlardı; matematikçi kâğıda sarılı yiyecekleri yerden alıyor, yorgun bir at gibi sallayarak odasına taşıyordu. Kadınlar unutursa ya da herhangi bir nedenle kapının önüne bir şey bırakmazlarsa, kapıyı açıyor, koridora doğru hırlıyordu:

“Ekmek!”

Karanlık çukurlarına kaçmış gözlerinde bir manyağın, mutlu büyüklüğünden kuşkusu olmayan birinin gururlu parıltısı vardı. Kimi zaman, bir ayağı sakat, kalın camlı gözlüğü şiş burnunun üzerinde, kır saçlı, hadımlarınki gibi sarı yüzünde kurnaz bir gülümseme olan ufak tefek, kambur biri geliyordu ona. Kapıyı sıkı sıkı kapayıp içeride hiç konuşmadan, tuhaf bir sessizlikte saatlerce oturuyorlardı. Ancak bir gece geç vakit, matematikçinin öfkeli, hırıltılı bağırması uyandırdı beni: “Cezaevi diyorum ben sana! Geometri bir kafestir, evet! Fare kapanı, evet! Hapishane!”

Sakat kambur, kıkır kıkır gülüyor, tuhaf bazı sözcükleri tekrarlayıp duruyordu. Matematikçi birden böğürmeye başladı:

“Cehennem dibine kadar yolun var! Defol!”

Benim Üniversiterim, (Çocukluğum ve İnsanlar Arasında'yla birlikte) edebiyat tarihine eşsiz bir toplumsal gerçekçilik anlayışı getiren Maksim Gorki'nin kendi hayatından yola çıkarak yazdığı üçlemenin son kitabıdır.

Üniversitede okumak üzere Kazan'a gelen Aleksey Peşkov'un bu hayalini gerçekleştirmesi hiç de kolay olmayacaktır. Bir yandan ekmeğini kazanmaya diğer yandan eğitimini sürdürmeye çalışan genç adam, Rusya'da çarlık yönetiminin ve köhne dünya görüşünün çalkantılı ortamında bütün hayatın bir üniversiteye dönüştüğünü görür. Hayat üniversitesinde karşısına çıkanlar da ona kendi hayatlarının acımasız gerçekliğini öğreten, toplum dışına itilmiş devrimciler, Rusya'nın kaderini değiştirecek kişilerdir.

Gorki, Rus toplumunun öğrencilerin, işçilerin umut ve cesaretle örgüdenip daha iyi bir yaşam için omuz omuza verdiği ve devrim düşüncesinin temellerinin atılmaya başladığı bu dönemini tam da içinden anlatır.

#dünyaklasikleri #rusklasikleri #toplumsalgerçekçilik #rusya #devrim #işçisınıfı
#mücadele

Kapak resmi: Apollizary Mihaylovç Yassnetsov

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [B](#) | [t](#) canyayinlari

roman

ISBN 978-995-07-4153-7

9 789750 741517